

Духовні основи спілкування

У статті з'ясовано духовну сутність мови й мислення, описано наслідки неправильного сприйняття й реалізації сказаного, руйнівну дію слів і думок з негативною семантикою на людину та позитивний вплив одухотвореного слова на неї. Запропоновано також збірний образ мовця, який може змінити своє життя, життя своєї родини, держави; названо й охарактеризовано основні риси такого мовця.

Ключові слова: мовець, слухач, спосіб мислення, взаєморозуміння через слово, внутрішній голос, духовні основи спілкування.

В статье определены духовная сущность языка и мышления, представлены результаты неправильного восприятия и реализации молвленного, разрушительное воздействие слов и мыслей негативного смысла на человека и позитивное влияние слова на него. Предложен также собирательный образ говорящего, который может изменить свою жизнь, жизни своих родственников, государства; названы и охарактеризованы основные черты такого говорящего.

Ключевые слова: говорящий, слушающий, способ мышления, взаимопонимание посредством слова, внутренний голос, духовные основы общения.

The article defines the speaker essence of language and thought, describes the consequences of wrong understanding and realization of what was said. The article depicts the destructive influence of words and ideals with negative semantics on a man and describes the positive influence of the inspired word on a person. The combined model of a speaker, able to change his own life, the life of his family, and his country is offered. The main characteristic features of the model speaker are named and described.

Key words: speaker, listener, way of thinking, mutual understanding through word, inner voice, speaker Bases of intercourse.

У наш неспокійний час, коли йдуть воєнні дії в Україні, коли гинуть люди, проблема взаєморозуміння через слово постала особливо гостро, тому з'ясування духовних основ спілкування – особливо актуальне. Без взаєморозуміння на духовному рівні немає перемог. Якщо наші співбесідники не можуть сприйняти істину, не можуть чи не хочуть почути іншого, не буде й реалізації сказаного. Таке спілкування

приносить біль, розчарування, суєту, а найбільше – неадекватні дії, що спричинюють війни. Немає взаєморозуміння між чиновниками, можновладцями – тому немає взаєморозуміння й між державами: ідуть з цього світу молоді, талановиті люди (Небесна сотня, ті, хто загинув у східних регіонах України), ідуть кращі з кращих.

Проблеми, пов'язані зі спілкуванням, взаємозв'язком мови і мислення, слова та думки, форми і змісту має глибоке лінгвістичне підґрунтя та тривалу наукову історію. Вони знайшли своє творче вирішення й духовно-філософське обґрунтування в працях філолога та історика М. Максимовича [4], лінгвіста О. Потебні [7], педагога Й. Песталоцці [6], духовного психолога А. Некрасова [5], філолога та політичного діяча І. Фаріон [9], святителя М. Сербського [8], священника й філософа П. Флоренського [10] та ін.

Попри незаперечні теоретичні й практичні напрацювання психологів, лінгвістів та духовних осіб у вивченні способів духовного пізнання дійсності через слово, проблема впливу слова на слухача та мовця до сьогодні не є остаточно розв'язаною. Крім того, існування мови як явища сакрального потребує глибшого вивчення духовних основ спілкування, впливу мовотворчості на людину зокрема, суспільство в цілому.

Мета нашої статті – показати наслідки неправильного сприйняття й реалізації сказаного та виробити вміння правильно реагувати на розв'язання важливих проблем, які систематично виникають під час спілкування.

Духовні основи вербальної комунікації закладено в самій людині: їй потрібно навчитися слухати саму себе, свій внутрішній голос, тоді вона зможе зрозуміти й іншого співрозмовника, відчувати його потреби, його внутрішній стан, збагнути, що іншій людині потрібно сказати, як сказати і коли це зробити. Щоб спілкування виявилось вдалим, доречним, принесло благо для всіх, не завдавало болю, розчарувань, не убило. Божа заповідь "Не убий!" означає саме те, що ми убиваємо один одного щодня, кожен мить злим, ненависним словом. Цим грубим словом прострілюємо тіло співрозмовника, якому воно адресоване, завдаємо шкоди, а значить убиваємо: у людини починаються негаразди зі здоров'ям, на роботі, в особистому житті, в родині. Це і є порушенням цієї заповіді – основного закону природи. Такий мовець є убивцею на духовному рівні, сам того не відаючи, бо заповідь "Не убий!" часто розуміють на матеріальному рівні: не убити – значить не брати в руки рушницю.

Ці знання дозволять мовцю стримувати себе в бажаннях сказати щось дошкульне, різке, гостре, болюче – у відповідь на це можна

отримати те саме, розпочнеться внутрішній двобій: ти мене – я тебе, а це вже війна, початок внутрішньої війни. З маленького виникає велике: не порозумілися урядовці, не стримали амбіцій та гніву – постраждали інші, цілі народи, держави (таку ситуацію нині маємо в Україні). Із внутрішніх воєн народжуються війни зовнішні. Причиною внутрішніх воєн є наші думки: саме вони бунтують нас із середини (думки помсти, бажання розчавити, думки ненависті, ворожнечі, бажання нашкодити на роботі, у родині, в особистому житті, завдати болю, випробувань, думки зловтіхи, злопам'ятства, зловживання службовими обов'язками, бажання знищити сім'ї та цілі родини).

Внутрішнє спілкування починається тоді, коли ми почули свій внутрішній голос. Щоб почути його, голос своєї інтуїції, треба, щоб душа була в стані спокою, рівноваги, мала бажання допомогти іншим – усім: тим, хто сіє добро, і тим, хто приносить зло. Людину нестриману, розгнівану, яка має негативний заряд енергії, також треба зрозуміти: що з нею, чому вона так чинить. Якщо вона так робить постійно, їй обов'язково потрібно допомогти, виявити причину, яка призвела до таких дій (йдеться про постійні скандали, сварки тощо). Якщо це одиничні пориви, потрібно стримати себе й не підливати олії у вогонь, бо полум'я стане ще більшим – і згорять обоє. Не варто також прояснити ситуацію, вирішувати проблеми, коли співрозмовники "взяли високі тони", тому що їхнє негативне звучання заглушить істину. "Не кидайте бісеру свиням під ноги, бо пошматують вас", – відзначено в Біблії (Мт., 7: 6) [1, с. 895]. Потрібно дати час, щоб усе стихло, заспокоїлося, коли всі будуть готові один одного вислухати, почути.

Неправильне сприйняття й реалізація сказаного спричинило багато лиха: світові війни, міжусобиці, смертельні хвороби, нещастя від природних стихій, мори від чуми, холери, тифу, це також зникла Антарктида, вимерлі народи, розірвана соборність України й нинішні воєнні дії в ній. "Люди дуже легко звинувачують інших за власне зло, – відзначає святитель М. Сербський. – Подібно до того, як певна думка або певне бажання діють на все тіло людини і його нерви аж до самих кінчиків їх, так і характер, настрої, віра, мораль людини діють на всю природу. Злоба людська може наповнити всю природу злобою, і милість людська може змінити всю природу милістю. У нас, на Балканах, народ до сих пір вірить, що дощі, засухи, градобої, урожайні й неурожайні роки, епідемії хвороб залежать від моральної чистоти народу" [8, с. 49–50].

Війна, що охопила східну частину держави – Донеччину та Луганщину, також є наслідком людського немилосердя. Народний депутат Л. Даценко, який з активістами Черкаського громадського

блокпосту супроводжував гуманітарну допомогу в зону АТО, поділився спогадами про цю поїздку: "... не можу забути відео з розбомбленого росіянами донецького села, де в дикій істеричі жінка кричить: "Будь проклята ваша Україна!" [3, с. 1].

Прокляття (віками узвичаєні форми недобрих побажань) – найтяжчий словесний і мисленневий гріх. Хтось проклинає одну людину або увесь її рід, а дехто – цілі міста й села, де було завдано багато болю, відбулися якісь прикрі непорозуміння чи заговорили власні амбіції. Так, вщент зруйновано міста: Луганськ, Донецьк, Слов'янськ, Горлівку та ще цілу низку населених пунктів Донецької та Луганської областей – вони прокляті значною кількістю людей. Проклята вся Україна, її і зараз проклинають самі ж українці, бо йде війна, проклинають матері, чії сини загинули в зонах воєнних дій.

Щоб Україна не згубила своєї долі, кожному треба схаменутися, взятися за голову й подумати, що він робив і робить. Прокляття на Україну відкриває двері для тривалої війни. Варто зупинити її мудрими рішеннями, щоб не було кровопролиття, щоб матері не втрачали синів і дочок, чоловіків (бо на війну йдуть справжні патріоти), змінити негативні думки позитивними й уникати місива шкідливих, убивчих слів. Для цього кожен із нас повинен переглянути свій спосіб життя, проаналізувати, що він бажає самому собі, своїм близьким, колегам, сусідам, урядові, світові, що бажає другу та ворогові, чи проявляє милосердя не на словах, а на ділі, чи враховує стан здоров'я колеги на роботі й не завантажує його так, щоб той і з ніг звалився, чи вчасно оздоровлюється, регламентує час роботи і час відпочинку свій та інших, – чи не "убиває без рушниць та БТРів". Побажаємо смерті й біди ворогові – те й ми отримаємо. Коли бодай дві третіх населення змінить свої стереотипи мислення та спілкування, війна зупиниться. Якщо ні – триватиме довго, і ніякі передбачення ясновидців про близьку перемогу не збудуться – це реалії життя, побудовані за законами природи.

Доречно пригадати слова видатного німецького філософа й лінгвіста XIX ст. В. Гумбольдта: "Словом мова завершує своє творіння" [2, с. 82], однак лексична одиниця, на думку нашої сучасниці І. Фаріон, – "це постійне творення людини, нації, держави. Саме через те всі громадяни держави зобов'язані знати державну мову – інакше вони не матимуть духової (читай "духовної" – примітка І.С.) сили захистити свою державу" [10, с. 43].

Українці – мудра нація, талановитий народ, який має великі організаторські здібності, проте загубилась оцінка цього таланту: перевагу взяла матеріальна сторона, а духовна відійшла на задній

план. Усі з цим змирились. Численні бунти, вирішування справ урукопаш, суперечки, підступні дії розхитували дерево премудрості українського роду, підмивали його коріння. І "верхи", і "низи" почасти розв'язували і розв'язують важливі проблеми всупереч істинній сутності мудрості. А "мудрість – це сила слова і благородність думки, побудовані на Божій любові", – кажуть мудреці [9, с. 5].

Де немає любові та поваги до самого себе й до ближнього – не може бути мудрості. Ми знищуємо її, коли заздрісно реагуємо на тих, хто дає розумну пораду, хто мислить не так, як ми звикли мислити; коли хочемо дошкулити мудрій людині, примножуємо її випробування; категорично заперечуємо істинні, Божі думки і прагнемо виставити свої (не такі, але інші, свої); коли робимо вигляд, що мудрих людей не бачимо, що їх у нас немає, для них відсутні похвала, нагороди; коли прагнемо облити їх брудом, робимо просту, звичайну людину героєм в присутності таланту. Не дарма ж багато українських науковців залишали країну і в чужих краях ставали знаменитими. На розвиток науки не виділялися кошти, щоб перешкодити прогресу в суспільстві.

Протягом усього життя за мудрість людство знищували. Близько п'ятдесяти відомих мовознавців, які дбали за процвітання нації через живе українське слово, було позбавлено життя в часи Сталінських репресій. Війни забирали й забирають цвіт нації, її силу – тих, хто переповнений патріотизмом, милосердям, миротворчістю, – тих, хто несе мир. Нинішня війна – тому свідчення: в усі часи мудрість переслідувалася, тому, щоб зберегти цей неоціненний людський скарб, його треба було таємно охороняти.

Наукове слово за сімдесят років Радянської влади в Україні також утратило духовну основу. Такий був задум тих, хто не прагнув добра й миру. Науковий стиль спілкування став малозрозумілим для пересічного мовця: складна термінологія, зловживання запозиченою незрозумілою лексикою, надмірно складні синтаксичні конструкції. Мовні штампи заповнили науковий стиль, стали для нього визначальними. Щоб зрозуміти сказане, почасти звертаємось до термінологічних словників, а геніальність науки – в її простоті.

Складний науковий текст студентська та учнівська молодь зазубрює, вивчає напам'ять і швидко забуває, почасти не розуміючи, про що йдеться. У простих текстах легше виділити основне і другорядне, у дуже складних – усе основне й усе незрозуміле. Від того, що людина погано сприймає, слухач швидко втомлюється та відключається, переходить думати "про своє", стає байдужим до сказаного, втрачає інтерес до науки, почуває себе неповноцінним і втрачає силу волі, бажання опановувати знання. Авторитет має той, хто про склад-

не вміє висловлюватися доступно, коли слухач почуває себе повноправним, не відчуває дискомфорту від спілкування, бесіди, лекції тощо.

Затермінологізовані наукові виступи, публікації, монографії нерідко бувають складними та незрозумілими й для фахівців: наука – не для народу, а ніби проти нього. Молодь, здобуваючи освіту, переповнена великою кількістю інформацій, яка заповнює мозок, мислення, притуплює пам'ять. Ми повинні навчити молодих звертатися з проханням до Господа Бога, щоб він звільнив кору головного мозку їхнього тілесного тіла від зайвої інформації (термін "тілесне тіло" вживаємо як синонім до "організм"), навчитися це робити самим і передати знання іншим. Наука втратила лаконічність, простоту і доступність, тобто – основу знань (без основи – широта охоплення знань обмежена).

Людина на 75 % складається з води, а вода вбирає будь-яку інформацію, як губка: позитивну чи негативну. Якщо поле нашого спілкування має позитивний характер, клітини водного простору тіла людини оздоровлюються і, навпаки, у середовищі негативного спілкування – зазнають руйнації. Дослідження знаменитого японського філолога й цілителя Масару Емото доводять, що вода здатна вбирати, зберігати та передавати людські думки й емоції. Форма кристалів льоду, утворених під час замерзання води, не тільки залежить від її чистоти, але й зазнає змін залежно від того, які над нею промовляють слова, які линуть звуки музики, і навіть від того, думають люди про неї (добре чи погано) або не звертають ніякої уваги. Вода зі словесними посланнями "любов і вдячність", "спасибі", "мир", "мудрість" утворила красиві шестигранні кристали (для кожного слова іншої форми), у той час як вода під впливом слів із негативним змістом ("ти дурак") чи категоричним наказом ("роби це!") представляла лише спотворені обломки чогось [11, с. 19]. "Вода научила мене, – поділився зі своїм відкриттям дослідник, – розуміти тонкощі людської душі і той вплив, який можуть робити слова "любов і вдячність" на світ" [11, с. 20].

Мовленнєві звуки, утворені в голосових зв'язках, – це своєрідні хвилі, вібрації, які поширюються в тілесному тілі людини, а потім – у просторі (аудиторії, кімнаті, автобусі тощо). Наповнюючись змістом, вони виконують смислорозрізнавальну (змістову) функцію: мовець розуміє сказане, сприймає його на слух і вбирає у своє тілесне тіло. Позитивне наповнення мовленнєвих звуків (слів, речень, тексту) зцілює душу та тіло мовця і слухача (за умови, що слухач позитивно сприймає сказане й адекватно реагує на нього), а негативне наповнення слів, навпаки, пагубно впливає на тілесне тіло людини. Вібрують не лише слова, але й думки. Думки – внутрішній, потаємний,

прихований бік змісту, а слова – зовнішній. Важливо, щоб зміст думок і слів збігався. Якщо цей збіг відсутній – під час спілкування народжується лицемірство.

Лицемірність однієї людини в колективі (сім'ї, родині), об'єднуючись з лицемірством інших, утворює замкнене коло. Якщо хоч один колега (член сім'ї, родини) стане щирим – з часом стосунки між ними поліпшаться, мікроклімат зміниться. Не варто й зловживати люб'язностями під час спілкування, краще відповісти коротко: "Так, погоджуюсь", "Правильно", "Дякую за Вашу думку", "Дякую за Вашу мудрість", "Використаю у своїй практиці", "Старатимуся" тощо. Будь-яку ситуацію треба сприймати спокійно й розважливо, бо лицемірство зовні – це буря всередині нас, і реакція на лицемірство буває більшою, ніж саме лицемірство. Людина часом говорить, що готова допомогти, а в думці цього й близько в неї немає, не бажає допомогти ближньому.

Тому спосіб мислення визначає здоров'я нашого тілесного тіла: у здоровій тілі – здоровий дух (недарма ж говорять), бо коли людина оточує себе неприємними розмовами, коли включена в негатив, злобу, її мозок зазнає негативного накручування подій та ситуацій – стан здоров'я підривається. Ніщо не виникає з нічого: усьому є пояснення, причини наших хвороб, негараздів у житті – у нас самих. Вони, немочі та випробування, є нашими учителями, змушують задуматися над тим, що ми не так зробили, сказали, подумали, якою неправильною дією відкрили двері для проходження зла у своє тіло – і завдали йому біль та страждання.

У підсумках зазначимо, що успіх від спілкування залежить від мовця і слухача водночас. Якщо між ними є взаєморозуміння, правильне сприйняття й подача інформації, то ефект буде очевидним: це ми відштовхуємо свого співрозмовника від змісту висловлюваного, перекручуємо факти, спотворюючи зміст, руйнуємо структуру слова. Коли зміст не відповідає формі, це ми, люди, шкодимо самі собі й іншим, це від нас, наших мислеформ і словесного вираження гине людство, нація, росте бездуховна молодь, бо для молодих ми не сформували правильний образ мовця – людини, що мислить і говорить просто, лаконічно й мудро, уникаючи багатослів'я, пустих обіцянок, марнотратства, мовної показухи, зловживання складними термінами та запозиченою лексикою з малозрозумілою семантикою, уникаючи злоби, роздратування, категоричного протесту, ненависті, задрощів, гордині та бездуховності.

До цього часу в суспільстві ще не сформовано збірний образ мовця, що реалізував би в житті духовні основи спілкування. На нашу думку, такий мовець повинен: 1) мати бажання спілкуватися;

2) спілкуватися з любов'ю і повагою до співрозмовника; 3) уникати включення в негативну програму свою й інших; 4) позбутися авторитаризму, неправильного сприйняття сказаного; 5) не лицемірити і не маніпулювати; 6) вірити в силу слова й думки; 7) виконувати миротворчу роль.

Вислів "мати бажання спілкуватися" означає, що мовець внутрішньо відкриває двері своєму співбесідникові для сприйняття того, що він хоче висловити й почути у відповідь. Мати бажання спілкуватися – значить відчувати комунікативні потреби іншого своїм внутрішнім чуттям і відгукнутися на ці потреби серцем та душею.

"Спілкуватися з любов'ю і повагою до співрозмовника" слід розуміти так: не треба поспішати внутрішньо висловлювати заперечення тому, хто говорить, навчитися слухати та вислуховувати. Внутрішнє заперечення й упереджене ставлення до сказаного перекриває шлях до сприймання, звідси – перекручення фактів, непорозуміння між мовцями. Поважайте будь-яку думку, навіть негативну. Негативна інформація – це матеріал для духовного розвитку та самоутвердження. Задумайтеся, чому цей негатив стоїть на вашому шляху, який досвід він вам несе, над чим вам ще потрібно працювати, у якому напрямку розвинути. З'ясуйте, чому ця інформація вас дратує, що діється з людиною, яка є джерелом роздратування.

Щоб не включатися в негативну програму свою й інших, потрібно уникати неприємних і марних розмов, емоцій, не підживлювати їх, переключати співрозмовника на інше, але робити це стримано, уважно, терпеливо; приборкувати в собі злобу, ненависть, гнів, бо в агресивному стані людина випромінює "убивчу" енергію, яка може зашкодити тому, на кого агресія спрямована; не бажати смерті, хвороб, негараздів; не заздрити, бо заздрощі руйнують об'єкт вашого захоплення, не накручувати негативних подій і не акумулювати їх у собі, не нав'язувати однієї й тієї ж проблеми іншим.

"Позбутися авторитаризму, неправильного сприйняття сказаного" – це означає не проявляти влади над іншими через слово, яке має убивчу силу, нікого не принижувати, дозволити мовцю зробити свій вибір у житті, а не змушувати жити за чужими законами мовної гри.

"Не лицемірити і не маніпулювати" – значить бути в гармонії із собою, говорити не те, що змушують обставини, люди, силові структури, а мовити те, що підказує серце й душа.

"Вірити в силу слова й думки" – це вірити в його цілющі властивості, тому що без цієї віри жоден лікар у світі не зможе допомогти пацієнтові (сила цієї віри – 50–99 % зцілення, одужання людини). Силь-

на віра – сильний дух людини – сильне її тіло. Клітини наповнюються силою – значить оживають. Забери в людини віру – і вона перетвориться в роботу, механізм якого швидко зноситься й вийде з ладу.

Вислів "виконувати миротворчу роль" буквально означає "нести словом Божу благодать": словом не ранили, не приносити болю; не бажати нікому, навіть найзапеклішому ворогові, смерті, хвороб і всяких негараздів у житті; допомагати ближньому не на словах, а на ділі; проявляти милосердя (поділитися останнім); бути безкорисливим (не лише для себе робити добро, але й для інших, не шукаючи вигоди); не просити плати за добро – вона прийде від Господа Бога як дарунок долі для всієї родини; примножувати добро – думкою, словом і ділом.

Рекомендуємо самим спробувати створити образ, модель тако-го позитивного мовця, який був би взірцем для молодого покоління. Саме молодим творити нову Україну європейського рівня розвитку, формувати українську націю нового формату, яка обере миролюбну політику й примножуватиме людське милосердя на Землі.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в докладному аналізі духовних основ виховання молоді, цілющої сили слова тощо.

Література

1. Біблія, або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / пер. І. Огієнка. – К. : Українське Біблійне Товариство, 2002. – 1159 с.

2. Гумбольдт В. фон. О различии строения человеческих языков и его влияние на духовное развитие человечества / В. фон Гумбольдт // Гумбольдт В. фон. Избр. труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт. – М., 1984. – С. 46–53.

3. Даценко Л. Путін – це Гітлер і Сталін в десятому ступені... / Л. Даценко // Нова молодь Черкащини : тижневик. – Спецвипуск. – 2014. – 30 серпня. – С. 1.

4. Максимович М. А. Начатки русской филологии / М. А. Максимович // Максимович М. А. Собрание сочинений : в 3 т. / М. А. Максимович. – К., 1876–1880.

Т. 3. – С. 25–155.

5. Некрасов А. А. Живые мысли / А. Некрасов. – М. : Амрита – Русь, 2006. – 608 с.

6. Песталоцци И. Г. Лебединая песня / И. Г. Песталоцци // Песталоцци И. Г. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / И. Г. Песталоцци ; под. ред. В. А. Ротенберг, В. М. Кларина. – М. : Педагогика, 1981.

Т. 1. – 1981. – С. 208–400.

7. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. – Харьков : Мирный труд, 1913. – 196 с.
8. Сербский Н. Мысли о добре и зле / Н. Сербский. – Минск : Свято-Елисаветинский монастырь, 2004. – 256 с.
9. Фаріон І. Мова – краса і сила: Суспільно-креативна роль української мови в XI – середині XIX ст. – 2-ге вид. / І. Фаріон. – Львів : В-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2007. – 212 с.
10. Флоренский П. А. Строение слова / П. А. Флоренский – М. : Изд-во "Правда", 1990.
Т. 2 : У водоразделов мысли – М., 1990. – С. 232–252.
11. Эмото М. Послания воды: Тайные коды кристаллов льда / Масару Эмото ; пер. с англ. – М. : София, 2006. – 96 с.